

Analýza ziskovosti a kapitálovej primeranosti v slovenskom bankovom sektore

Analysis of profitability and capital adequacy in the Slovak banking sector

Adriana NOVOTNÁ, Kristína KOČIŠOVÁ

Abstrakt

Regulácia bankových subjektov je nevyhnutnou súčasťou pri ovplyvňovaní bankového sektora. Hlavným motívom bankových regulačných orgánov je zavedenie opatrení, ktoré chránia veriteľov a zabraňujú bankovým rizikám. Väčšina opatrení, ktoré regulačný orgán vydáva, má dopad aj na hospodárenie komerčných bánk, čo sa následne môže prejaviť aj na ukazovateľoch ziskovosti. Cieľom príspevku je analyzovať vývoj ukazovateľov ziskovosti a kapitálovej primeranosti v slovenskom bankovom sektore.

Kľúčové slová: ziskovosť, kapitálová primeranosť, slovenský bankový sektor

Abstract

Regulation of bank subjects is a necessary part of influencing the banking sector. The main motive of banking regulators is to release a regulation that protects creditors and prevent from taking bank risks. Most of the regulations issued by the regulator also have an impact on the effectiveness of commercial banks, which can be also reflected in profitability determinants. The aim of the paper is to analyse the development of profitability and capital adequacy within the Slovak banking sector.

Keywords: profitability, capital adequacy, the Slovak banking sector

Úvod

Bankový sektor ako celok predstavuje odvetvie, v ktorom dochádza k prerozdeleniu finančných zdrojov, pričom tento proces rozdeľovania môže významne ovplyvniť hospodársky rast. Je preto dôležité, aby sa regulácia bankových subjektov vykonávala nielen v kompetencii jednotlivých aktérov trhu, ale aj pomocou národného regulačného orgánu. Jedným z motívov tohto regulačného orgánu by malo byť zavádzanie regulácií a opatrení, ktorými dokáže chrániť záujmy veriteľov alebo zabrániť nežiaducim bankovým

rizikám. Otázke regulácie kapitálovej primeranosti bola venovaná mimoriadna pozornosť už od obdobia konca pádu Brettonwoodskeho menového systému a globálnej recesie. Súbor viacerých skutočností viedol k založeniu Bazilejského výboru pre bankový dohľad, ktorého cieľom bolo zaviesť stabilitu a väčšiu bezpečnosť celého bankového systému. Myšlienkou zavedenia tohto konceptu bolo navýšenie kapitálu u bankových inštitúcií. Hodnotu kapitálovej primeranosti je však nutné posudzovať s ohľadom na ziskovosť bankového subjektu. Komerčné banky sú v podstate podnikateľské subjekty, ktoré sa v dôsledku manipulácie s peňažnými prostriedkami odlišujú od ostatných subjektov a majú niekoľko špecifických črt, avšak ich cieľom je taktiež dosiahnuť zisk.

Zámerom predkladaného príspevku je zhodnotiť vývoj ziskovosti a kapitálovej primeranosti na zvolenej vzorke bánk. Z dostupných údajov databázy FinStat a účtovných závierok jednotlivých bánk je najskôr v stručnosti porovnaný minulý a súčasný stav komerčných bánk, avšak podstatu tohto cieľa tvorí zobrazenie vývoja dodržiavania kapitálových požiadaviek, vývoj vlastného kapitálu a ukazovateľov ziskovosti pomocou rentability aktív, rentability vlastného kapitálu, čistej úrokovej marže a čistého zisku u komerčných bánk so sídlom na území Slovenska. Finančné výkazy poskytujú primárny zdroj informácií na základe ktorých môže nielen manažment banky, ale aj široká verejnosť zhodnotiť efektívnosť podnikateľských ako aj bankových subjektov.

Štruktúra bankového sektora na Slovensku

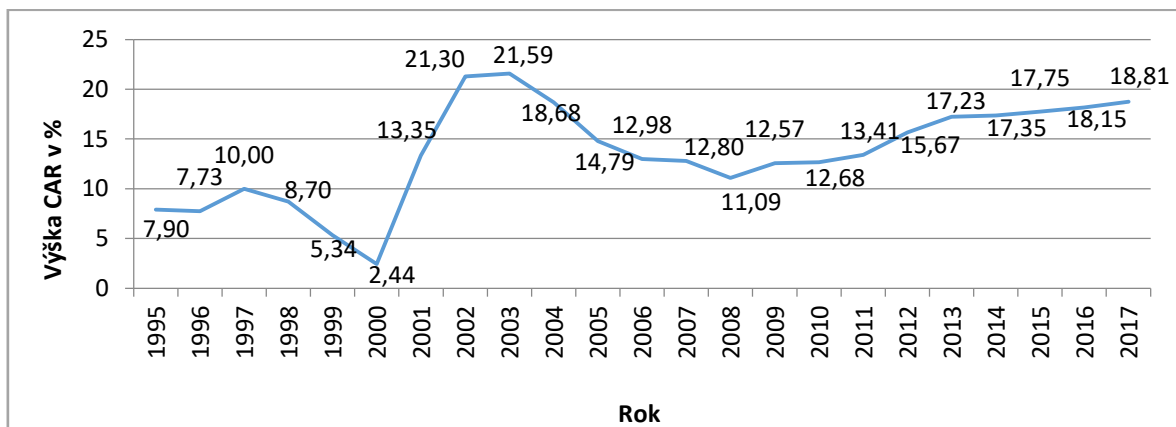
Založenie samostatnej Slovenskej republiky vyžadovalo v bankovom sektore nevyhnutnú reštrukturalizáciu. Tá v širšom ponímaní zahŕňala rekapitalizáciu bánk, diverzifikáciu rizika a rozšírenie ponuky v produktoch a službách. Cieľom bolo vytvorenie bankového systému, ktorý by bol schopný začleniť sa do svetového finančného trhu. Významný vplyv na štruktúru bankového systému mal aj vstup Slovenska do Európskej únie v roku 2004 a následný vstup do eurozóny v roku 2009. V negatívnom zmysle sa významnou stala aj pre Slovensko hospodárska a finančná kríza a jej dopady. Komerčné banky môžu mať na Slovensku podobu banky so sídlom na tomto území, pričom povolenie k výkonu činnosti získali od Národnej banky Slovenska (NBS) a druhým typom je pobočka zahraničnej banky, ktorá získala povolenie v akomkoľvek členskom štáte Európskej únie, prípadne, ak sa jedná o nečlenský štát, musí byť povolenie požiadané v NBS. V závere roka 1993 pozostával bankový sektor z 28 komerčných bánk. Zahraničné banky sa na Slovensku do tohto obdobia nevyskytovali vôbec a ich počet vzrástol na 10. Tuzemsko malo podiel v 10

bankách, zahraničie v 8. Celkový počet bánk sa počas dlhého obdobia výraznejšie nezmenil, k zmenám došlo najmä vo vlastníckej štruktúre bánk. K tejto zmene významne prispela privatizácia, ktorá trvala do roku 2011 a jej výsledkom bolo zvýšenie bánk so zahraničnou účasťou a výrazný pokles bánk bez zahraničnej majetkovej účasti. K 31.12.2017 tvorilo zoznam 26 komerčných bánk, z toho 14 tvorili pobočky zahraničných bánk, 10 banky so sídlom na území Slovenskej republiky so zahraničnou majetkovou účasťou a už len 2 banky bez zahraničnej účasti. Už od roku 2003 tvorí tieto subjekty Poštová banka a Slovenská záručná a rozvojová banka, ktorej vlastníctvo patrí Ministerstvu financií Slovenskej republiky. Podľa najnovších údajov tvorí sieť komerčných bánk so sídlom na Slovensku 12 subjektov a pobočiek zahraničných bánk je v počte 15. Dňa 9.4.2018 bola na našom území založená nová pobočka zahraničnej banky, Raiffeisen Centrobank AG Slovak Branch. Pobočky zahraničných bánk sú oproti zvyšným bankám a dcérskym spoločnostiam zahraničných bánk vo výhode. Nie je ich povinnosťou investovať vlastný kapitál aj v rámci ich zahraničnej pobočky. Účasť na majetkovej štruktúre banky je vyjadrená podielom účastníkov na upísanom základnom imaní bánk. Od vzniku Slovenska po súčasnosť došlo v štruktúre imania k výrazným zmenám. Ku koncu roka 1993 tvorilo tuzemské imanie 11823,8 mil. Sk, vyjadrujúce 85,55% z celkového upísaného imania. Zahraničné imanie dosahovalo výšku 1997,1 mil. Sk, v percentuálnom vyjadrení 14,45%. Oproti tomu, údaje v závere roka 2017 vyjadrovali tuzemský podiel na kapitáli vo výške 190,8 mil. Eur, čo predstavuje hodnotu len 5,25%. Podiel zahraničného kapitálu na upísanom základnom imaní dosahoval 3441,8 mil. Eur, ktoré z celkového množstva vyjadruje 94,75%. Najväčší podiel na zahraničnej majetkovej účasti mali v roku 1993 krajiny Rakúsko, Holandsko a Česká republika. Za rok 2017 boli prvými tromi krajinami s najväčším podielom upísaného kapitálu Česká republika, Luxembursko a Rakúsko.

Vývoj dodržiavania požiadaviek v oblasti kapitálovej primeranosti

Už od roku 1993 bolo zámerom Národnej banky dosiahnuť na Slovensku štandardy Bazilejského výboru. Tie sa snažila NBS skoordinať nielen v oblasti opatrení o kapitálovej primeranosti, ale aj v úverovej angažovanosti, bankovej likvidite a devízovej pozícií komerčných bánk. Výročná správa z daného roku (NBS, 1993) uvádza, že dosiahnutá kapitálová primeranosť jednotlivých bánk bola v tomto období značne rozdielna. Vyhodnotila, že komerčné banky bolo možné rozdeliť do dvoch skupín, to na

základe veľkosti banky a dĺžky trvania jej činnosti. Prvá skupina pozostávala z troch najväčších bánk a ich dosiahnutá úroveň kapitálovej primeranosti (CAR) sa nachádzala tesne pod požadovanou hodnotou 8%, v rozpätí od 6,33% do 7,33%. Druhá skupina bola tvorená zvyšným počtom bánk, ktorým sa podarilo prekročiť minimálnu hodnotu až niekoľkonásobne, v intervale od 11,60% do 61,00%. Nasledujúci rok sa hodnota druhej skupiny bánk rozšírila až do výšky 160,62%. V roku 1995 dodržiavali všetky banky, okrem jednej komerčnej banky a jedného štátneho ústavu, stanovený limit 8%, respektíve limit 7,25%, ktorý bol stanovený bankám založeným pred rokom 1992. V roku 1995 bola vo Výročnej správe taktiež uvedená aj hodnota priemernej kapitálovej primeranosti za komerčné banky, okrem zahraničných pobočiek, ktorá sa nachádzala tesne pod požadovanou hodnotou, vo výške 7,90% (NBS, 1995). Práve od tohto obdobia NBS zverejňovala priemerné hodnoty kapitálovej primeranosti.

Obr. 1 Vývoj kapitálovej primeranosti v slovenskom bankovom sektore

Zdroj: Vlastné spracovanie

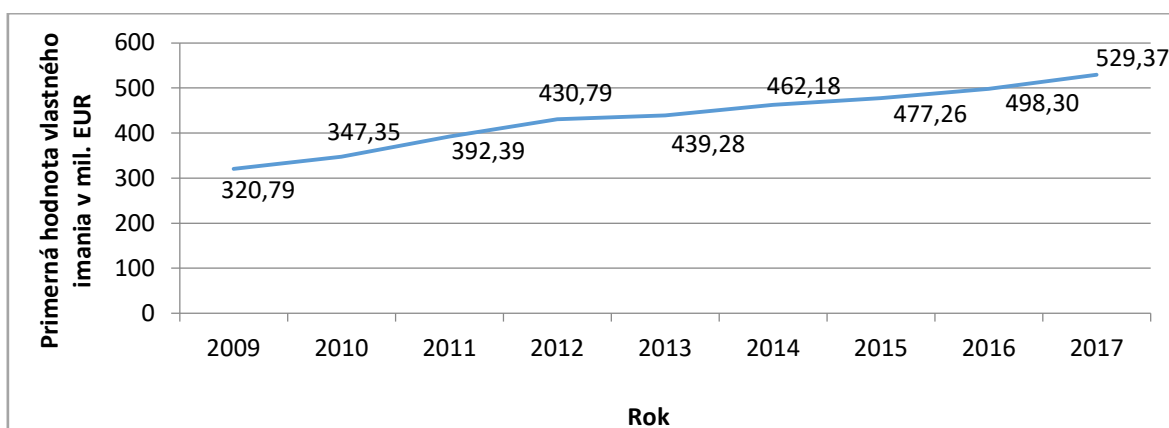
Vývoj dodržiavania hodnoty CAR je uvedený na grafe (Obr. 1). Na základe opatrenia č. 2/1994 o kapitálovej primeranosti vydaného Národnou bankou (NBS, 1994) bolo povinnosťou všetkých komerčných bánk dosiahnuť do konca roka 1996 limit CAR aspoň 8%. Z celkového počtu bánk túto podmienku nespĺnili 3 transformujúce sa banky a účelový štátny peňažný ústav, Konsolidačná banka. Priemerná hodnota kapitálovej primeranosti nespĺňala presný limit, čo bolo zapríčinené najmä nárastom rizikovo vážených aktív a nedosahovaním CAR v transformujúcich sa bankách, čiže tých ktoré prebiehali procesom transformácie zo štátnych na neštátne. Vydaním opatrenia č. 5 v roku 1997 (NBS, 1997) opätovne stanovila dodržiavanie minimálnej výšky CAR v hodnote 8% a zmenila podmienky pre transformujúce sa banky. Boli pre nich určené individuálne limity sledované a hodnotené každý štvrt'rok. Z výpočtu priemernej kapitálovej

primeranosti bola v tomto roku vylúčená jedna komerčná banka a štátny peňažný ústav, ktorých odpočítateľné položky prevýšili hodnotu ich kapitálu. Závazný limit nespĺnili 4 banky. Rast kapitálu prevýšil objem rizikovo vážených aktív, čo malo v ďalšom roku za následok zvýšenie priemernej hodnoty CAR na 10%. Nasledujúce obdobie bola CAR znížená v dôsledku poklesu kapitálu pre výpočet kapitálovej primeranosti.

Od roku 1999 sa vo Výročných správach začali vykazovať hodnoty CAR aj bez vplyvu Konsolidačnej banky. Aj napriek tomu, že so započítaným vplyvom Konsolidačnej banky bola hodnota CAR vyššia. Tento štátny peňažný ústav spravoval najmä úvery vzniknuté v komerčných bankách pred rokom 1989 a neskôr prevzal aj určitú časť pohľadávok pre ozdravenie najväčších bánk slovenského sektora. Konsolidačná banka Bratislava každoročne tvorila vysoké straty, ktoré k 31.12.2000 dosiahli hodnotu 33 mld. Sk a ústav bol dlhodobo podkapitalizovaný. Priemerná hodnota bankového sektora bola v roku 1999 vo výške 5,34%, avšak so zarátaným vplyvom Konsolidačnej banky bola táto hodnota 12,63%. Nasledujúci rok dokonca bankový sektor zaznamenal hodnotu 2,44% bez Konsolidačnej banky, avšak s jej vplyvom bola hodnota 12,48%. V tomto roku bolo zrušené opatrenie č. 5/1997 a nahradené opatrením č. 2/2000, stanovujúcim zachovať v bankách výšku kapitálovej primeranosti na minimálne 8%. V roku 2001 bola hodnota sektora na SR vo výške 13,35% a s Konsolidačnou bankou 19,72%. Vo februári 2002 svoju činnosť ukončila Konsolidačná banka ako štátny peňažný ústav a nahradila ju akciová spoločnosť Slovenská konsolidačná, ktorá bola zaradená medzi ústredné orgány Slovenskej republiky. V nasledujúcich dvoch rokoch došlo k najvýraznejším zmenám a CAR dosahovala za svoj vývoj najvyššie hodnoty vo výške 21,30% a 21,59%. Bolo to zapríčinené aj v dôsledku pozitívnych prejavov reštrukturalizácie. Následne priemerné veličiny poklesli a dosahovali nižšie, avšak stabilnejšie hodnoty. Ekonomická kríza ovplyvnila aj slovenský bankový sektor, čo sa odzrkadlilo aj v podmienkach vývoja CAR. Bola dosiahnutá hladina 11,09% a v niektorých bankách hodnota dokonca klesla pod 9%. Viac bánk zvýšilo objem vlastných zdrojov tým, že čerpali podriadený dlh alebo zisk vytvorený v predchádzajúcom roku. Od roku 2013 nasledovalo opäť stabilnejšie obdobie, ktorému predchádzal niekoľkoročný rast priemernej hodnoty CAR a nárast podielu zisku v komerčných bankách vyplateného formou dividend. K 31.12.2017 dosiahla hodnota CAR výšku 18,81%.

Vývoj kapitálovej štruktúry

Pre účely výpočtu kapitálovej primeranosti sa regulačný kapitál pôvodne delil na tri základné komponenty, t.j. Tier 1, Tier 2 a Tier 3. V dôsledku zavedenia pravidiel Bazilej III sa zredukoval kapitál Tier 2 a kompletne eliminoval Tier 3. Znamená to teda, že kapitál Tier 1 sa od tohto obdobia stal výrazne dominantnou zložkou kapitálu. Národná banka Slovenska neposkytuje širokej verejnosti údaje o kapitáli za celý bankový sektor. Nasledujúci graf (Obr. 2) však predstavuje vypočítaný vývoj kapitálu Tier 1, taktiež označovaný ako „going-concern“ kapitál, ktorého cieľom je absorbovanie strát, ak chce komerčná banka aj naďalej pokračovať vo svojej činnosti. Hodnoty sú vypočítané ako priemerné údaje vlastného imania všetkých dostupných bánk podľa údajov jednotlivých účtovných závierok a databázy FinStat od roku 2009, kedy sa na Slovensku zaviedlo euro. Analyzovanými sa stalo 12 bánk činných v období od 2009 do 2017 so sídlom na území SR. Z analyzovaného počtu bánk boli vyradené dve špeciálne inštitúcie, Exportno-importná banka, ktorá nemá postavenie komerčnej banky a Slovenská záručná a rozvojová banka. Ich dostupné údaje skresľovali výsledky vývoja zvyšných komerčných bánk.

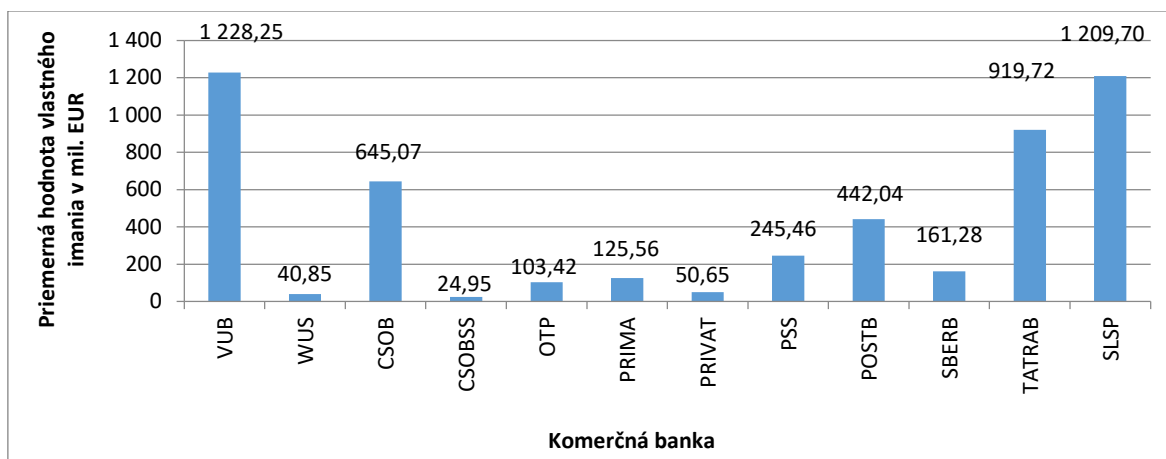

Obr. 2 Vývoj priemernej hodnoty vlastného imania vybraných bánk (mil. EUR)

Zdroj: Vlastné spracovanie

Krivka priemernej hodnoty vlastného kapitálu mala za celý svoj vývoj rastúcu tendenciu. Podobne ako sa od roku 2009 neustále zvyšovala hodnota kapitálovej primeranosti je možné konštatovať, že vlastný kapitál rástol priamoúmerne. V roku 2009 bola jeho priemerná hodnota za všetky analyzované banky vo výške 320,79 mil. EUR. Najväčší podiel na tejto hodnote mala VÚB banka v sume 963,79 mil. EUR a najmenší ČSOB Stavebná sporiteľňa vo výške 18,87 mil. EUR. Medzi rokmi 2010 a 2011 došlo k najväčšiemu medziročnému nárastu vo výške 38,39 mil. EUR, čo bolo zapríčinené aj v dôsledku zvýšenia zabezpečenia bánk v pokrízovom období. Prispeli k tomu najmä Tatra banka, Poštová banka a Slovenská sporiteľňa. Najmenší medziročný nárast bol medzi

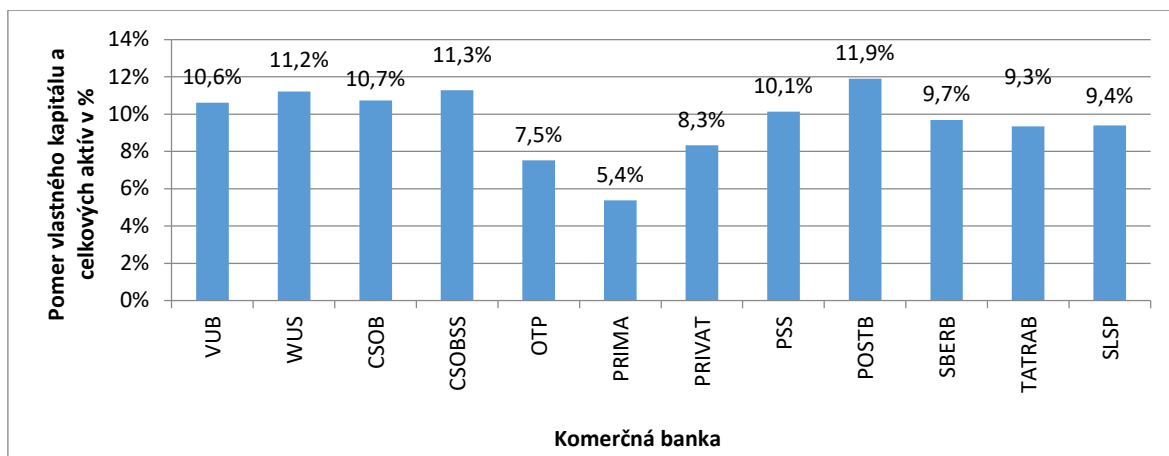
rokmi 2012 do 2013, čiže tesne pred a v čase zavedenia koncepcie Bazilej III. V roku 2017 tvorilo hodnotu vlastného kapitálu 529,37 mil. EUR. Predchádzajúci graf popisoval vývoj hodnôt v čase a nasledujúci graf (Obr. 3) vyjadruje priemerné hodnoty vlastného imania za celé sledované obdobie u jednotlivých komerčných bánk.

Obr. 3 Priemerné hodnoty vlastného imania v jednotlivých bankách (mil. EUR)

Zdroj: Vlastné spracovanie

Najväčšie vlastné imanie medzi analyzovanými bankami vykazujú VÚB banka a Slovenská sporiteľňa, ich priemerná hodnota prevyšuje 1,23 a 1,21 mld. EUR. Počas rokov 2009 až 2017, okrem roku 2009, prevyšovalo vlastné imanie VÚB banky hodnotu 1 mld. EUR. Ku koncu roku 2017 dosiahla hodnotu takmer 1,56 mld. EUR. Podľa magazínu Trend sa VÚB banka stala aj bankou roka 2017 a získala titul najlepšej a najbezpečnejšej banky na Slovensku. Imanie Slovenskej sporiteľne bolo v roku 2009 a 2010 pod hodnotou jednej miliardy. V roku 2017 táto banka prvýkrát od roku 2009 zaznamenala pokles svojho vlastného imania. Z pohľadu audítora sa však nejednalo o významný pokles, konkrétne šlo o pokles vo výške 28,82 mil. EUR. Najnižšiu hodnotu vlastného imania má ČSOB stavebná sporiteľňa v priemernej výške 24,95 mil. EUR pričom jej hodnota za predchádzajúci rok 2017 bola vo výške 25,96 mil. EUR. Celkovo sa dá zhodnotiť, že rozdiely medzi bankami sú markantné. To však nemusí napovedať o finančnej nestabilite banky. Vlastné imanie vyjadruje súčasnú hodnotu subjektu. V pomere s inými ukazovateľmi je možné zhodnotiť finančnú istotu podniku, poznať rentabilitu vlastného kapitálu alebo na veľkosť vytváraného vlastného kapitálu vypočítať ukazovateľ kapitalizácie ako podiel vytvoreného vlastného kapitálu a celkových aktív. Práve tento pomer je zobrazený na ďalšom grafe (Obr. 4).

Obr. 4 Pomer vlastného kapitálu a celkových aktív v jednotlivých bankách (%)

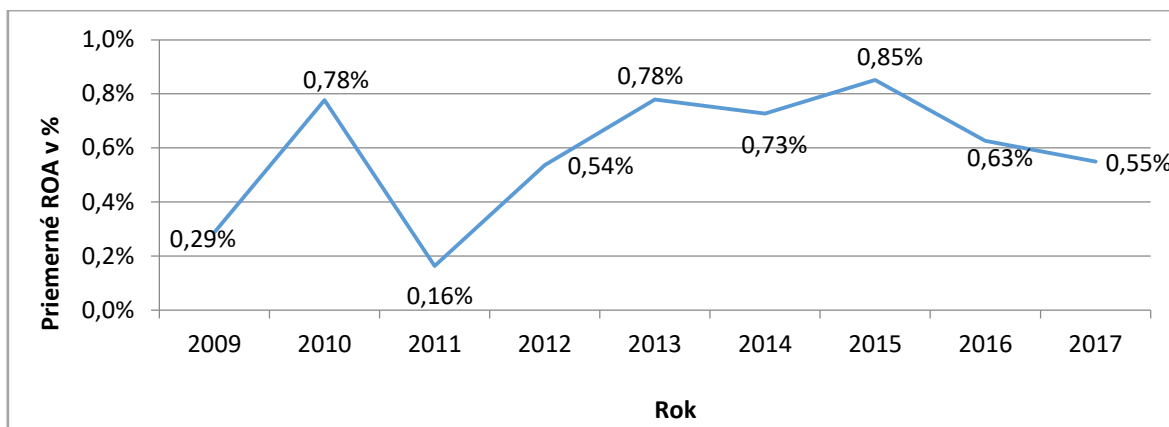
Zdroj: Vlastné spracovanie

Výpočtom pomeru bolo možné vyjadriť priemerné hodnoty komerčných bánk až do obdobia minulého roka. Priemery všetkých sledovaných bánk sú v intervale od 9,3% do 11,9%, pričom najnižší podiel je zaznamenaný v Prima banke a OTP banke, v hodnotách 5,4% a 7,5%. Ak by bol tento ukazovateľ prirovnaný k determinantu CAR, znamenalo by to, že dané dve banky nespĺňajú minimálne regulačné požiadavky v oblasti kapitálovej primeranosti.

Vývoj ukazovateľov ziskovosti

Sledovanie ziskovosti predstavuje súčasť strategického a finančného plánovania akéhokoľvek podnikateľského subjektu. Ukazovatele ziskovosti vyjadrujú výsledok bankového úsilia a mieru vyjadrenia efektívnej bankovej činnosti. Bankový sektor na Slovensku sa od roku 2000 vyvíjal pozitívne, avšak tento pozitívny vývoj bol od roku 2009 prudko spomalený. Jeho ďalší vývoj je v nasledujúcej časti podrobnejšie popísaný prostredníctvom vyhodnotenia štyroch ukazovateľov ziskovosti. Podobne ako pri vývoji kapitálovej primeranosti bolo hodnotených 12 komerčných bánk na Slovensku počas obdobia od roku 2009 do 2017 prostredníctvom údajov získaných z databázy FinStat a účtovných závierok bánk.

Rentabilita aktív (ROA) je považovaná za dôležitý ukazovateľ ziskovosti a prakticky vyjadruje zisk banky vytvorený pomocou jednotky aktíva, ktoré banka vlastní. Aktíva sa skladajú najmä z poskytnutých úverov, a preto je tento ukazovateľ dôležitý aj pre manažment banky. Výsledkom podielu je relatívne nízka hodnota, avšak pre banku môže predstavovať značné výnosy a zisk.

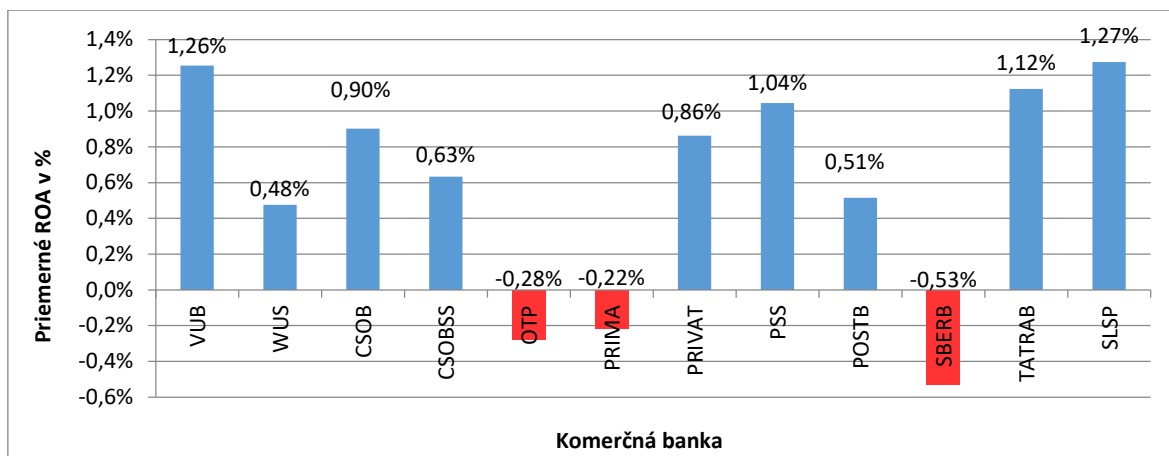

Obr. 5 Vývoj priemernej hodnoty rentability aktív (%)

Zdroj: Vlastné spracovanie

Vývoj rentability vo vybraných bankách a za sledované obdobie sa nachádza na grafe (Obr. 5). Pri pohľade na vytvorený vývoj slovenského bankového sektora prostredníctvom vybraných bánk je viditeľná volatilita na trhu. Významný faktor, ktorý toto kolísanie spôsobil bola kríza v roku 2008 a jej následky trvajúce až do roku 2011.

Najmenšiu hodnotu ROA v roku 2009 vykazovala OTP banka, ktorá dosiahla zápornú výšku -1,77%, o rok s miernym vyrovnaním Prima banka -1,16% a v roku 2011 Poštová banka, ktorá zaznamenala -6.93%. Táto hodnota bola najmenšia za celé sledované obdobie a banky. Pri bližšom skúmaní bolo zistené, že účtovná závierka v roku 2011 vykázala zisk ako kladný zostatok. Pri účtovnej závierke ďalšieho roka však bolo zistené, že banka spravila korekciu a zo zisku 5,19 mil. EUR sa následne stala strata vo výške -217,36 mil. EUR. Práve tento údaj zapríčinil takmer až extrémnu hranicu ukazovateľa ROA za sledovanú časť bankového sektora. Dôvodom tejto vysokej straty bolo zo strany Poštovej banky nesprávne zaúčtovanie finančnej pomoci od svojho akcionára J&T slúžiacej na pokrytie strát z investícií do gréckych dlhopisov. Poštová banka vlastnila grécke dlhopisy, avšak po čase sa ukázalo, že Grécko svoje dlhy nespláti. Keby táto banka nepožiadala o kapitál, malo by to za následok rapídne zníženie vlastného imania pod hranicu nižšiu ako polovica kapitálovej požiadavky. Následné roky však priemerná hodnota ROA rástla výraznejšie, až v roku 2015 dosiahla hodnotu 0,78%. V roku 2016 došlo k poklesu, čo zapríčinila najmä banka Sberbank, ktorá bola po tomto období, v polovici roka 2017 zlúčená s Prima bankou. K poklesu priemernej hodnoty teda pribudol aj rok 2017. K dňu ukončenia činnosti banky Sberbank vykazovala jej priemerná ROA hodnotu -0,75%. Druhou stratovou bankou bola OTP banka vo výške -0,41%. Priemerné hodnoty ROA za sledované obdobie u jednotlivých komerčných bánk znázorňuje ďalší graf (Obr. 6).

Obr. 6 Priemerné hodnoty rentability aktív v jednotlivých bankách (%)

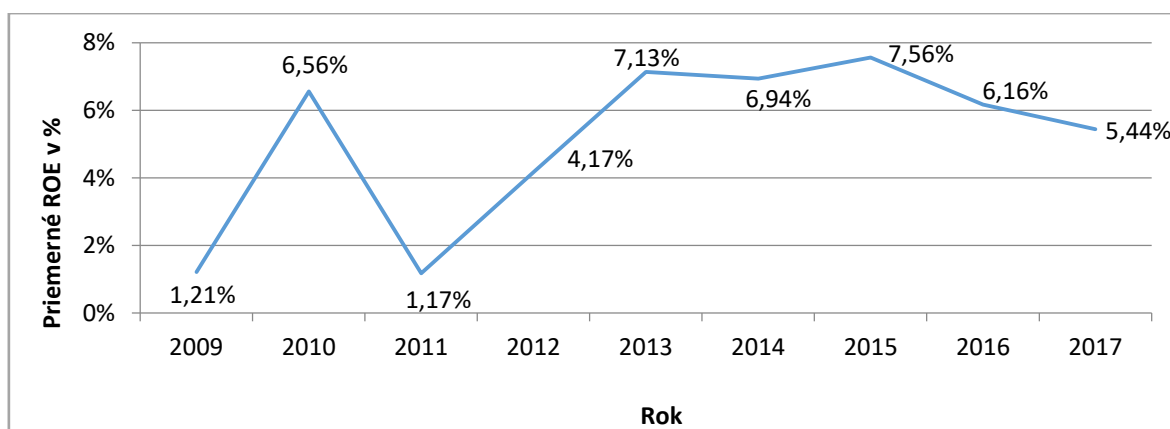
Zdroj: Vlastné spracovanie

Práve na tomto grafe (Obr. 6) sa ako prvá v poradí stala najmenej zisková Sberbank. Za celé obdobie dosiahla najvyššiu hodnotu ROA v roku 2015 vo výške 1,05% a viac než polovicu zo skúmaného obdobia sa banka nachádzala v záporných hodnotách. Ďalšou menej ziskovou bankou je OTP banka a Prima banka, ktorá sa zmenila zo stratovej Dexia banky v roku 2012 a svoju ziskovosť neustále zvyšuje. OTP banka sa však v posledných rokoch drží na záporných hodnotách. Najvyššiu priemernú hodnotu ukazovateľa rentability aktív dosahuje Slovenská sporiteľňa a VÚB banka, ktoré dosiahla 1,27% a 1,26%, čiže ich návratnosť aktív je na veľmi dobrej úrovni. Dobré sú na tom aj Tatra banka a Prvá stavebná sporiteľňa. Ostatné banky vykazujú hodnoty pod štandardom, podľa medzinárodných odporúčaných štandardov.

Rentabilita vlastného kapitálu (ROE) sa prakticky môže interpretovať ako zisk pochádzajúci z jednotky vlastných zdrojov, ktoré ekonomický subjekt vložil do podnikania. Spoločnosti mnohokrát verejne prezentujú vysoké hodnoty ROE, pričom ukazovateľ ROA môže vyjadrovať nízke hodnoty. Nie je pravidlom, že aj keď obe ukazovatele vyjadrujú ziskovosti, musia sa aj rovnako vyvíjať. Pri analýze je vhodné sledovať aj to, či nie sú hodnoty ROE až príliš vysoké, nakoľko ich výšku je možné dosiahnuť použitím finančnej páky, pri ktorej dosiahne spoločnosť vysoký podiel zadlženosti a nízky podiel vlastného imania.

Vývoj priemernej hodnoty ukazovateľa ROE bol na základe grafu (Obr. 7) nasledovný. Po období finančnej krízy sa v roku 2009 ukazovateľ ROE dostal na úroveň 1,21%. Najviac sa o túto nízku hodnotu pričínili Prima banka, v tom čase známa ako Dexia banka, a OTP banka. Návratnosť vlastného kapitálu v týchto bankách zaznamenala -19,57% a -26,67%, čo znamenalo vplyv na vývoj celého sledovaného sektora. Kríza mala v tomto roku veľmi

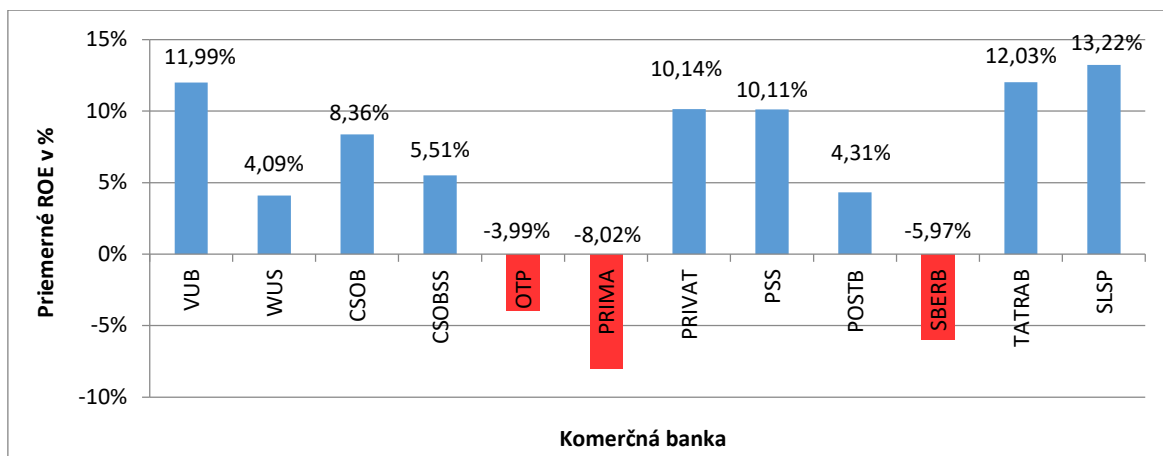
negatívny vplyv aj na Slovenskú sporiteľňu, ktorá v ďalších rokoch vždy zaznamenávala vysoké hodnoty ROE. V roku 2009 dosiahla iba 1,58%. V roku 2009 sa najviac darilo VÚB banke, ktorá dosiahla 15,17%. Nasledujúci rok bol spôsobený nárast ukazovateľa najmä v dôsledku zvýšenia hodnoty v bankách Slovenskej sporiteľne z 1,58% na 15,95% a v Poštovej banke z 13,66% na 27,78%. V roku 2011 sa kvôli spomínanému zadĺženiu Poštovej banky, teda z príčiny gréckych dlhopisov, opäť sledovaný slovenský vývoj spomalil a znížil o niekoľko percent. Nasledovalo obdobie nárastu a obrat situácie v roku 2016, ktorý mala opätovne na svedomí komerčná banka Sberbank a jej následky ukončené v polovici obdobia 2017.

Obr. 7 Vývoj priemernej hodnoty rentability vlastného kapitálu (%)

Zdroj: Vlastné spracovanie

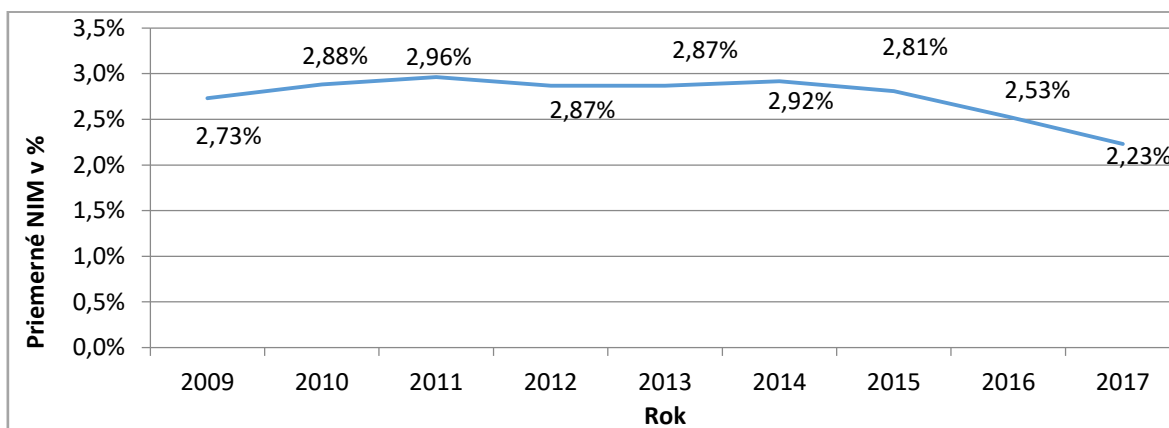
Vývoj priemerného ukazovateľa ROE vo vybraných bankách za sledované obdobie zobrazuje graf (Obr.8). Prima banka a jej priemerný ukazovateľ ROE je zo všetkých sledovaných bánk na najhoršej pozícii. Tento jej negatívny vzťah vyvolali najmä dve spomínané udalosti. Predchodcom Prima banky bola Dexia, ktorá sa stala obeťou finančnej krízy najmä z dôvodu predaja amerických hypotekárnych derivátov pod obstarávaciu cenou a taktiež z dôvodu vlastníctva dlhopisov v hodnote až 20 mld. EUR z rizikovej skupiny krajín PIIGS - Portugalska, Írska, Talianska, Grécka a Španielska. Banka prešla rebrandingom a okrem názvu bol zmenený aj jej majoritný akcionár. Druhý dôvod nastal v roku 2017, kedy sa Prima banka zlúčila so stratovou Sberbank. Obe tieto príčiny sa odrazili práve na tomto ukazovateli. Ďalšia banka, ktorej hodnota je dosť výrazne pod nulovou priamkou je OTP banka. Oproti negatívnym hodnotám sa však o niečo viac darí banke Wüstenrot a Poštovej banke a dosť pozitívne výsledky predstavujú aj zvyšné banky. Trojicu bánk s najvyšším priemerným ROE predstavuje Slovenská sporiteľňa 13,22%, Tatra banka, VÚB banka a ich hodnoty 13,22%, 12,03% a 11,99%.

Obr. 8 Priemerné hodnoty rentability vlastného kapitálu v jednotlivých bankách (%)

Zdroj: Vlastné spracovanie

Čistá úroková marža (NIM) dokáže vyjadriť úspešnosť spoločnosti prostredníctvom výnosov, od ktorých sú odpočítané náklady dosiahnuté v dôsledku investovania do jednotky aktíva. Veľkosť čistej úrokovej marže bolo možné pri danom rozsahu sledovaných údajov vyjadriť jedine samostatným výpočtom. Ukazovateľ NIM je možné vypočítať pomocou podielu čistých úrokových výnosov a priemerných úročených aktív. FinStat však údaje takýchto aktív neposkytuje, z toho dôvodu boli substituované celkovými aktívami, nakoľko na Slovensku väčšinu aktív tvoria práve výnosové aktíva.

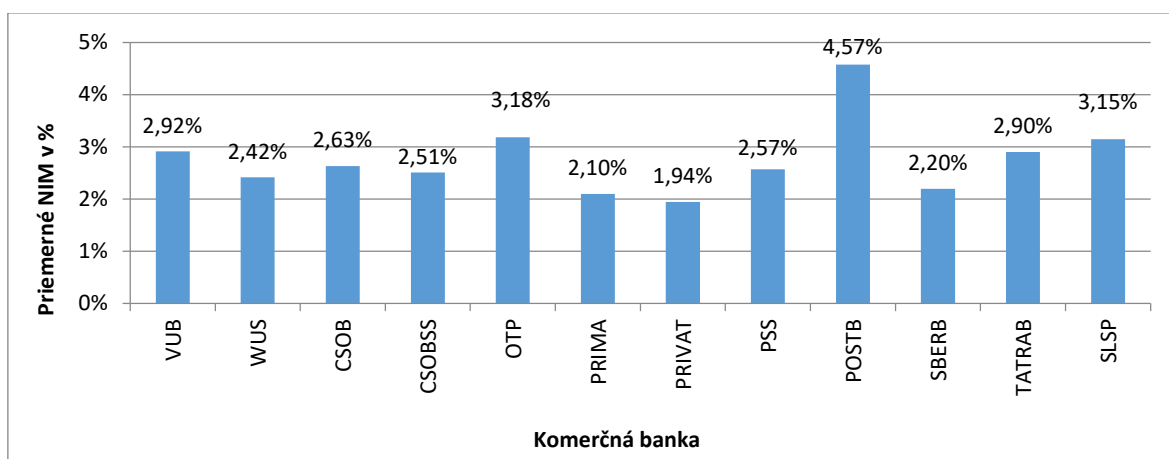

Obr. 9 Vývoj priemernej hodnoty čistej úrokovej marže (%)

Zdroj: Vlastné spracovanie

Priebeh vývoja priemernej hodnoty ukazovateľa NIM v percentuálnom vyjadrení znázorňuje graf (Obr. 9). Vývoj priemernej hodnoty ukazovateľa NIM na Slovensku bol pomerne stabilný. Pohyboval sa v intervale od 2,23% do 2,96%. Najvyššia hodnota sledovaného ukazovateľa nastala v roku 2011. Na základe Analýzy slovenského finančného sektora (NBS, 2011), sa dá konštatovať, že ziskovosť piatich najväčších bánk bola v pozitívnom smere ovplyvnená poklesom tvorby opravných položiek na úvery klientom, ktoré súvisia s Vedecký časopis FINANČNÉ TRHY, Bratislava, Derivát 2018, ISSN 1336-5711, 3/2018

poklesom prírastku zlyhaných úverov. Na druhej strane v prípade banky s najhoršími výsledkami v oblasti ziskovosti boli negatívne ovplyvnené stratami z precenenia dlhopisov v portfóliu bánk. V prípade skupiny stredne veľkých bánk táto skupina zaznamenala vyššiu tvorbu opravných položiek ako aj tvorbu opravných položiek aj v súvislosti s držbou dlhopisov v portfóliu bánk. Dá sa zhodnotiť, že ziskovosť bánk bola negatívne ovplyvnená najmä tvorbou opravných položiek, ktoré znižujú hodnotu zisku, čo sa prejavilo aj na hodnote ROA a ROE v tomto roku. Opravné položky sa však nezohľadňujú pri výpočte NIM, preto pravdepodobne v roku 2011 jeho hodnota nepoklesla. V správe sa ďalej uvádza, že v prípade veľkých bánk bola ziskovosť pozitívne ovplyvnená aj rastom čistého úrokového príjmu z transakcií s podnikmi, ktoré bolo ovplyvnené rastom úverov pri čiastočnom poklese objemu podnikových vkladov. To viedlo k čiastočnému poklesu úrokových nákladov z podnikových vkladov pri súčasnom raste úrokových výnosov z poskytnutých úverov, čo sa prejavilo v raste čistých úrokových výnosov, z ktorých sa počíta aj NIM. Najnižšia hodnota NIM bola dosiahnutá v roku 2017. Jej pokles predvídali odborníci zo spoločnosti KPMG už od roku 2016, pričom taktiež uviedli, že v roku 2013 narástol ukazovateľ problémových úverov až o 5%. Taktiež zistili, že priemerná hodnota NIM dosahuje v európskych bankách približne 1,2%, a pre porovnanie uviedli, že v USA sú to 3% a v Kanade 2%. Priemernú hodnotu znižovala v minulom roku najmä banka Sberbank v hodnote 1,30% a od polovice roka Prima banka, ktorá túto banku prevzala, vo výške 1,59%. Medzi banky s najvyšším priemerným ukazovateľom NIM patrila v danom roku OTP banka vo výške 3,01%. Priemerné ukazovatele za jednotlivé banky sú zobrazené na nasledujúcom grafe (Obr. 10).

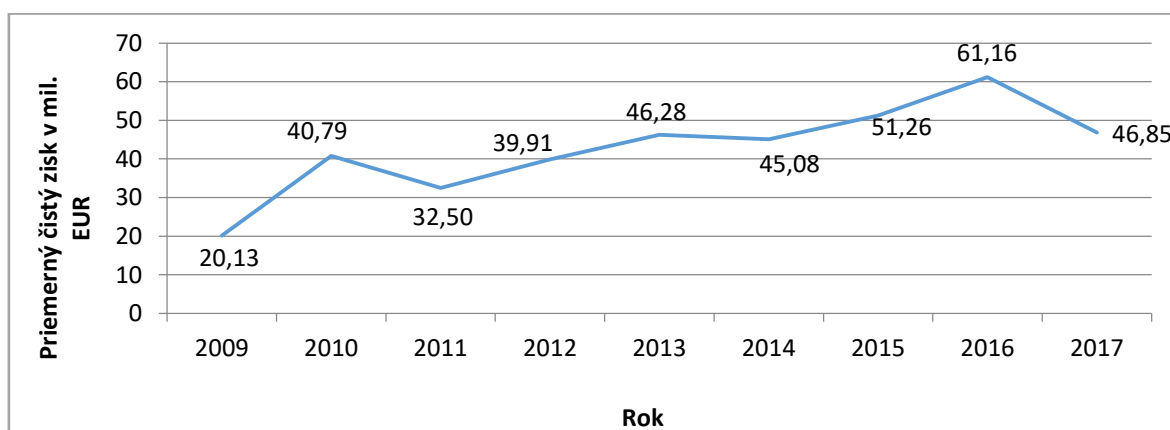

Obr. 10 Priemerné hodnoty čistej úrokovej marže v jednotlivých bankách (%)

Zdroj: Vlastné spracovanie

Poštová banka zaznamenala za sledovaný vývoj najvyššiu priemernú hodnotu NIM vo výške 4,57%. Hodnota tejto banky bola až na posledné dva uplynulé roky neustále vo výške nad 4%. V roku 2012 dokonca až na hodnote 5,10%. Do trojice bánk s najvyšším ukazovateľom je možné zaradiť OTP banku a Slovenskú sporiteľňu, vo výške 3,18% a 3,15%. Medzi banky s najnižším ukazovateľom patrí Privatbanka (1,94%), Prima banka (2,10%) a Sberbank (2,20%).

Výhodou čistého zisku je okrem jeho potreby pri výpočte rentability aj to, že umožňuje získať rýchly náhľad na finančnú situáciu spoločnosti. Predstavuje kladný výsledok hospodárenia po zdanení a spoločnosť ho môže využiť vo svoj prospech. Vývoj čistého zisku je dôležité kontrolovať, pretože jeho veľkosť ovplyvňuje aj vyššie popísanú rentabilitu aktív a vlastného kapitálu.

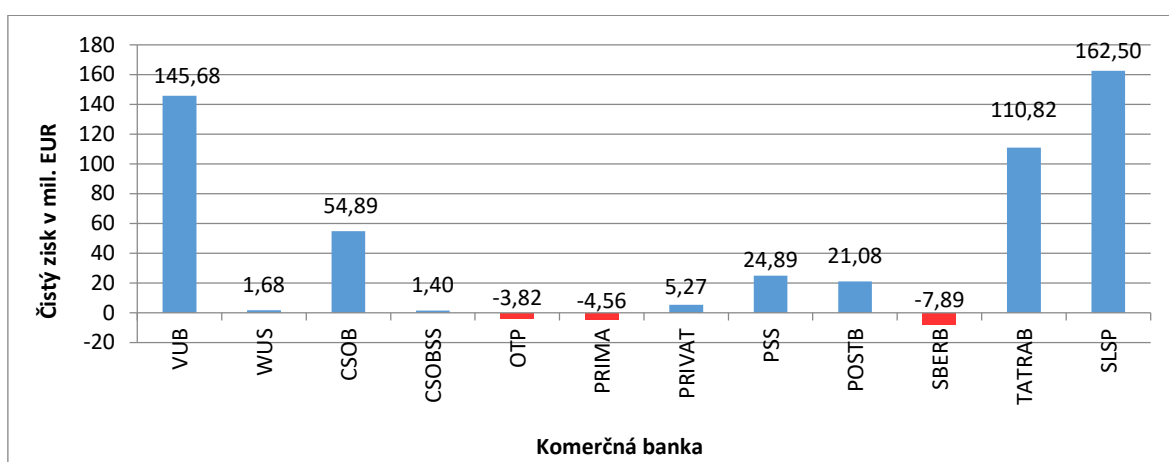

Obr. 11 Vývoj priemernej hodnoty čistého zisku (mil. EUR)

Zdroj: Vlastné spracovanie

Na ďalšom grafe (Obr. 11) sa nachádza vývoj priemerných hodnôt v čase. Komerčné banky vykazovali v roku 2009 priemerný čistý zisk vo výške 20,13 mil. EUR. Stabilne krivka narastala až do roku 2016, pričom pokles bol zaznamenaný v roku 2011 vplyvom Poštovej banky a v roku 2014. Poštová banka aj napriek tomu, že v roku 2011 vykazovala najnižšiu hodnotu ROA a predstavovala hodnotu čistého zisku -217,36 mil. EUR, bola natoľko schopná dokázať, že túto stratu vynahradiť v ostatných rokoch. V roku 2014 takmer všetky banky hospodárili úspešne, avšak ich zisky nenarastali veľkým tempom. V danom roku však stratu zaznamenala jedine OTP banka. Ziskovosť vo forme čistého zisku dosahovala najvyššie hodnoty v roku 2016, vo výške 61,16 mil. EUR. Slovenská banková asociácia uviedla, že ju ovplyvnili najmä jednorazové príjmy z dividend a výnosy z finančných operácií. Ostatné ukazovatele ziskovosti odolávali viacerým negatívnym trendom, ale výsledná hodnota ukazovateľa ziskovosti v konečnom výsledku vzrástla.

Prognózou na konci roka bolo podľa NBS zníženie hodnoty čistého zisku, čo sa aj splnilo a hodnota poklesla na 46,85 mil. EUR. V konečnom dôsledku však pokles ziskov nebol až taký rapidný ako centrálna banka predpokladala. Podľa ďalšej prognózy je však NBS opäť skeptická a pre rok 2018 predpokladá hodnotu priemerného čistého zisku pod 40 mil. EUR. V roku 2019 by malo dôjsť k ďalšiemu poklesu. Najvyššie hodnoty priemerného čistého zisku za sledované obdobie dosiahla Slovenská sporiteľňa. Tá dokonca dosiahla už v prvom polroku vlaňajšieho roka sumu čistého zisku v hodnote 86,5 mil. EUR. Banke sa mimoriadne darilo aj v dodržiavaní kapitálovej primeranosti, ktorá výrazne preyšovala minimálnu hodnotu a dosiahla 20,7%. Vývoj u ostatných bánk znázorňuje nasledujúci graf (Obr. 12).

Obr. 12 Priemerné hodnoty čistého zisku v jednotlivých bankách (mil. EUR)

Zdroj: Vlastné spracovanie

O niečo menej sa s priemernou ziskovosťou umiestnila na druhom poradí VÚB banka a hneď po nej Tatra banka. Obe tieto banky za sledované obdobie neustále vykazovali zisk a nedostali sa do mínusových hodnôt. ČSOB dosiahla priemer čistého zisku vo výške 54,89 mil. EUR a taktiež bola ziskovou až na rok 2009, kedy zaznamenala stratu cez 15,05 mil. EUR. Priemerný čistý zisk dosiahli v intervale od 1,68 mil. do 24,89 mil. EUR aj Prvá stavebná sporiteľňa, Poštová banka, Privatbanka, Wüstenrot a ČSOB stavebná sporiteľňa. Okrem Poštovej banky všetky tieto banky vykazovali iba ziskové hodnoty. V porovnaní s predošlými sú síce menej výkonné, ale hladinu priemerného čistého zisku si udržali od roku 2009 neustále nad hranicou nuly. U zvyšných bánk došlo k priemerným stratám, ku ktorým prispeli aj situácie uvedené pri predchádzajúcich ukazovateľoch.

Záver

Bankovníctvo predstavuje jeden z najdynamickejšie sa rozvíjajúcich sektorov národného hospodárstva. S neustálymi zmenami v tomto sektore musia byť aktualizované aj regulačné opatrenia, ktoré eliminujú možné negatívne dopady inovačného rozvoja na celý bankový sektor. Z dôvodu zaistenia stability bankového systému a ochrany veriteľov boli Bazilejským výborom pre bankový dohľad zavedené pravidlá, ktoré majú za úlohu vyzývať banky k udržiavaniu vlastného kapitálu. Dostatočné množstvo kapitálu plní vo finančných inštitúciách funkciu krytia strát a práve z tohto dôvodu bolo cieľom stanoviť požiadavky v oblasti kapitálovej primeranosti. Regulačné orgány môžu sledovať vplyv zavádzania regulačných požiadaviek nie len v oblasti kapitálovej primeranosti. Väčšina opatrení centrálnej banky má dopad aj na hospodárenie bánk, ktoré sa v prvom rade prejavuje aj v ich ukazovateľoch ziskovosti. Regulátor teda môže sledovať ako sa zmenila ziskovosť bánk po zavedení regulačných požiadaviek a následne môže predpokladať ako sa bude vyvíjať situácia v oblasti primeranosti vlastných zdrojov. Prostredníctvom údajov, ktoré poskytla Národná banka Slovenska bolo okrem celkového zhodnotenia súčasného stavu bankového sektora možné posúdiť aj vývoj kapitálovej primeranosti už od vzniku samostatného štátu až do súčasnosti. Podľa vykonanej analýzy z priemerných údajov sa dá zhodnotiť, že Slovensko dokáže plniť stanovené podmienky v oblasti kapitálovej primeranosti. Nasledovalo zobrazenie vývoja ukazovateľov ziskovosti a kapitálovej štruktúry a priemerných hodnôt u komerčných bánk so sídlom na Slovensku od roku 2009, pomocou údajov z databázy FinStat a účtovných závierok komerčných bánk. Z jednotlivých grafov boli postupne zhodnotené všetky sledované ukazovatele a z dôvodu rôznych udalostí, ktoré sa na Slovensku v priebehu takmer desiatich rokov stali, je možné konštatovať, že banky boli ovplyvnené počas vývoja individuálne.

Príspevok vznikol v rámci riešenia grantovej úlohy VEGA č. 1/0794/18.

Zoznam použitej literatúry

NBS. 1993. *Výročná správa 1993*. [online]. [cit. 2018-03-14]. Dostupné na internete: <<https://www.nbs.sk/sk/publikacie/vyroczna-sprava>>.

NBS. 1995. *Výročná správa 1995*. [online]. [cit. 2018-03-14]. Dostupné na internete: <<https://www.nbs.sk/sk/publikacie/vyroczna-sprava>>.

NBS. 1994. Opatrenia NBS č. 2/1994 o kapitálovej primeranosti.

NBS. 1997. Opatrenia NBS č. 5/1997 o kapitálovej primeranosti.

NBS. 2000. Opatrenia NBS č. 2/2000 o kapitálovej primeranosti.

NBS. 2011. *Analýza slovenského finančného sektora za rok 2011*. [online]. [cit. 2018-04-14]. Dostupné na internete: <
https://www.nbs.sk/_img/Documents/_Dohlad/ORM/Analyzy/AnalyzaSFS2011.pdf>.

Kontaktné údaje

Ing. Adriana Novotná

Katedra bankovníctva a investovania

Ekonomická fakulta

Technická univerzita v Košiciach

Nemcovej 32

04001 Košice

Slovenská republika

Email: adriana.novotna@student.tuke.sk

Doc. Ing. Kristína Kočišová, PhD.

Katedra bankovníctva a investovania

Ekonomická fakulta

Technická univerzita v Košiciach

Nemcovej 32

04001 Košice

Slovenská republika

Email: kristina.kocisova@tuke.sk